

ROSA LUXEMBURGOVÁ PRO DNEŠNÍ DOBU

CHRISTINE BUCHHOLZ

Stěží bychom dnes v Německu našli levicovou sílu, která by se kladně nevztahovala k Rose Luxemburgové.

Strana Die Linke (Levice), vzniklá před čtrnácti lety spojením poststalinistické Strany demokratického socialismu (PDS), odpadlých sociálnědemokratických odborových funkcionářů, kritiků globalizace a drobných skupin revolucionářů, má poní pojmenovanou nadací.

Její popularita ovšem sahá mnohem dál. Přesto o ní většina lidí neví o moc víc než pár citátů, jimiž se ohání. Dokonce i Zelení měli v osmdesátých letech volební plakát s jejím heslem „Svoboda je vždy svobodou pro ty, co smýšlejí jinak.“

V NDR se na její počest konaly ritualizované upomínkové pochody. Toto připomínání zavraždění Rosy Luxemburgové a Karla Liebknechta přežilo východoněmeckou republiku a opakuje se v Berlíně každý leden. Rok co rok kladou desetitisíce lidí na její hrob karafiáty.

Rosa Luxemburgová byla mnohem více než pouhou levicovou demokratkou. Byla revoluční socialistkou. Byla bojovnicí v době, která ženám ještě neudělila ani omezené volební právo, jež tehdy Německá říše již přiznala dělnictvu.

Pro mě jsou ústředním aspektem její politické činnosti, její důsledné trvání na svých zásadách, bezpodmínečný internacionalismus a pevné přesvědčení, že pouze skrze samostatné úsilí dělnické třídy lze dosáhnout překonání kapitalismu a osvobození lidstva.

To vše už před rokem 1914 nebylo v rámci Druhé internacionály samozřejmostí. Právě, reformistické křídlo v Sociálně demokratické straně Německa (SPD) podporovalo kolonialismus a odmítalo otevřené hranice pro přistěhovalce.

Ještě v červenci 1914 se konaly masové demonstrace proti hrozící válce pod vedením sociálně demokratických organizací. Poté, co 4. srpna všichni poslanci strany odhlasovali v říšském sněmu válečné výdaje, zůstala Rosa Luxemburgová najednou téměř osamocena.

Zradu sociálních demokratů ostře kritizovala. Během války byla zatčena. Z vězení napsala takzvané „spartakovské dopisy“, které podnítily vznik skupiny „Spartakus“ (od roku 1918 Spartakova svazu). V jejím rámci prosazovala názor, že imperialistická válka může být ukončena pouze revolučními prostředky.

Skupina Spartakus byla založena v lednu 1916, v období, kdy odpor proti válce vzrůstal. V čele s Rosiným nejbližším spolubojovníkem, poslancem Karlem Liebknechtem, vyzvala skupina na První máj 1916 v Berlíně k jednomu z prvních velkých protiválečných vystoupení. Deset tisíc dělníků dorazilo na shromáždění, které vyústilo v Liebknechtovo zatčení. SPD vyloučila z poslaneckého klubu nejprve Liebknechta, a krátce nato dalších dvacet poslanců poté, co hlasovali proti válečným výdajům. To vedlo v roce 1917 k rozštěpení sociální demokracie a vzniku Nezávislé sociálně demokratické strany

Německa (USPD). V ní utvořila skupina Spartakus vlastní frakci. V prvních listopadových dnech roku 1918 vypuklo v Kielu povstání vojenského námořnictva, které se během několika málo dnů rozšířilo do celého Německa coby „listopadová revoluce“ a vedlo tak k ukončení války.

O silvestrovské noci 1918 založili členové Spartakova svazu a dalších revolučních uskupení Komunistickou stranu Německa (KPD). Navzdory svému kritickému postoji k ultralevým tendencím (princiálnímu antiparlamentarismu, odmítání působení revolucionářů v reformistických odborech), jež na zakládajícím sjezdu strany převládaly, byla Rosa Luxemburgová zvolena do jejího vedení. O dva týdny později, po porážce předčasného berlínského povstání, před jehož předčasností sama varovala, byla spolu s Karlem Liebknechtem zavražděna kontrarevolučními oddíly. Sociálně demokratický „lidový pověřenec“ (ministr) pro vojsko a námořnictvo Gustav Noske, který plnil úlohu spojky mezi kontrarevolučními „dobrovolnickými oddíly“ (Freikorps) a sociálně demokratickou vládou, dal sám po telefonu vraždě zelenou.

ZA OBZOR REFORMEM

Dilem Rosy Luxemburgové se jako červená nit táhne boj proti reformismu, tj. proti myšlence, že kapitalismus lze překonat cestou a prostředky parlamentních reforem.

Luxemburgová odmítala omezování cílů dělnického hnutí na to, čeho lze dosáhnout v rámci kapitalismu, neboli „na to, co dané okolnosti umožňují“.

Nejvýznačnějším mluvčím reformismu a odpůrcem Luxemburgové byl v SPD Eduard Bernstein, podle něhož měla být SPD „demokraticko-socialistickou reformní stranou“, nikoliv stranou sociální revoluce.

Zdůvodňoval to tím, že kapitalismus je skrze jeho vrozený sklon k vytváření monopolů a plánování a současně skrze reformní práci odborů a sociální demokracie možné postupně ochočit a posléze překonat.

Také sociální rozpory byly podle něj díky demokratičtějšímu rozdělení vlastnictví kapitálu pomocí akciových společností a budování družstev oslabovány. Marxovu a Engelsovu teorii krize odmítal coby překonanou.

Luxemburgová měla naopak za to, že monopolní organizace a banky rozpory v kapitalismu zosťvňují. Prohlubovaly podle ní také rozpor mezi nadnárodním charakterem kapitalistického světového hospodářství a národním charakterem kapitalistického státu, a to tím, že jako vedlejší efekt vyvolávaly všeobecnou celní válku a tím vyhrocovaly spory mezi jednotlivými státy. Monopolní kapitalismus nevedl podle Luxemburgové k překonání soutěživosti a anarchičnosti trhu, nýbrž k imperialistické konkurenci na světových trzích.

Bernsteinovým trumfem ve prospěch jeho teze otupování rozporů kapitalismu byla fáze příkrého růstu, který kapitalismus od roku 1893 až do vypuknutí světové války prodělával.

Spor se týkal i otázky povahy odborů.

Bernstein v nich viděl zbraň k oslabení kapitalismu cestou snižování podílu zisků ve prospěch „podílu mezd“.

Luxemburgová psala, že odbory jsou „jen organizovanou obranou pracovní síly proti útokům zisku, chrání jen pracující třídu proti stlačující snaze kapitalistického hospodářství.“ Jejich úlohou bylo „působit svojí organizací na tržní poměry zboží, jímž je pracovní síla“. Podíl pracující třídy na bohatství společnosti je „neustále

zmenšován zcela nevyhnutelně, jako přírodním pochodem, tím více, čím produktivnější se stává práce.“ [Reforma nebo revoluce?]

Pro Luxemburgovou byl odborový boj „sisyfovskou prací“. K tomu dodávala: „Ale bez této práce Sisyfovy to nejde, má-li dělník vůbec dostat podíl mzdový, který na něho připadá podle toho kterého stavu trhu, má-li se uplatnit kapitalistický zákon mzdy, a mají-li se paralyzovat účinkynivelizující tendence hospodářského vývoje, či přesněji, mají-li se oslabit.“ [Reforma nebo revoluce?]

Sisyfovská práce! Z takového výrazu se německým odborářským byrokratům zatmívalo před očima. Nemohli připustit, že odborový boj, při vši své důležitosti pro ochranu pracujících před tendencí kapitalismu ohrožovat je dalším snížením jejich životní úrovně, nemohl nahradit emancipaci pracující třídy.

MEZE PARLAMENTARISMU

Rovněž ve vztahu k buržoaznímu státu zastávala Luxemburgová revoluční pozici.

Právě v čase, kdy spor o Bernsteinovu „revizi“ marxismu dospěl v německé sociální demokracii k předběžnému vrcholu, uskutečnili francouzští socialisté poprvé to, co považovali reformisté za cestu k získání moci prostřednictvím parlamentu. V červnu 1899 vstoupila Socialistická strana vedená Alexandrem Millerandem do buržoazně-demokratické vlády Waldecka-Rousseaua z Radikální strany, a její členové v ní usedli po boku generála Gallifeta, řezníka Pařížské komuny. Tento postup uvítali jak francouzský socialistický předák Jean Jaurès, tak i reformistické křídlo německé SPD jako významný taktický zlom. Výkon politické moci již podle nich nebyl čistě v rukou buržoazie, nýbrž v společných rukou buržoazie a proletariátu, což bylo v jejich očích politickým odrazem přechodu od kapitalismu k socialismu.

Luxemburgová sledovala a analyzovala tento první experiment koaliční vlády kapitalistických a socialistických

stran pozorně a s velkým napětím. Jejím stanoviskem bylo, že upoutáním dělnické třídy k vládě znemožňuje tato koalice dělnictvu projevit svou skutečnou moc. To, co reformisté nazývali „neplodnou opozicí“, bylo oproti tomu politikou mnohem praktičtější a efektivnější: „Politika zásadní opozice ani zdaleka nebrání dosažení praktických, hmatatelných úspěchů a bezprostředních reforem pokrokového charakteru; právě naopak je pro jakoukoliv menšinovou stranu obecně, zvláště však socialistickou, jediným účinným prostředkem, jak praktických úspěchů docílit.“ [Socialistická krize ve Francii].

Socialistická strana měla zaujmout pouze takovou pozici, která by ponechávala prostor pro boj s kapitalismem: „Je ovšem skutečností, že aby dosáhla praktických výsledků, musí sociální demokracie zaujmout v současném státě všechny pro ni dosažitelné pozice, všude proniknout. Jako jediný předpoklad přitom platí, že se bude jednat o pozice, z nichž je možné vést třídní boj, boj proti buržoazii a jejímu státu“ [Taktická otázka].

A dodávala k tomu, že vládní moc mohou socialisté uchopit pouze „na troskách buržoazního státu“ [tamtéž].

Isto padesát let po narození Rosy Luxemburgové má řada jejích zkušeností a poznatků význam pro levicovou strategii i taktiku:

a. Revoluce není žádná dlouhodobá reforma. Není reálné bez dalšího zavádět sebelepší vymoženosti a doufat, že buržoazie jim dopřeje čas se osvědčit. Každý pokrok je ihned vystaven zkouškám, ať už příští hospodářskou krizí, nebo setrvalou obstrukcí ze strany ekonomického sektoru, který v něm spatřuje ohrožení svých zájmů.

b. Cesta není cíl. Kdo tvrdí opak, nezrazuje jen cíl, ale jde i jinou cestou. „Revolucionáři jsou nejlepšími reformátory“, neboť i reforem, za něž se zasazujeme, dosáhneme nejlépe sledováním vlastních zájmů, aniž bychom předem brali v potaz zájmy kapitálu.

c. Stát není nestranný. Vstupuje-li levice do kapitalistické vlády, nejlepší, v co může doufat, je, že trochu ovlivní zákonodárství. Orgány výkonné a soudní moci nejsou voleny. Zkušenost ukazuje, že kapitál a jeho stát proměňují socialisty, spíše než by oni dokázali změnit stát. Když setrvávají na svých zásadách, buď skončí mimo vládu, nebo je proti nim veden boj všemi prostředky.

Autorka je poslankyní Spolkového sněmu za Die Linke.